

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI XODIMLARIDA O'Z-O'ZINI BAHOLASHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Karimova Nargiza Berdirahmat qizi

Ilmiy rahbar: p.f.d., professor Dalimova N.M.

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarida o'z-o'zini baholashning psixologik xususiyatlari, uning kasbiy faoliyat samaradorligiga ta'siri hamda shaxs rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilinadi. O'z-o'zini baholash pedagog xodimlarning kasbiy kompetensiyasi, muloqot madaniyati, emotsional barqarorligi va mehnat motivatsiyasini belgilovchi muhim psixologik omil sifatida yoritiladi. Shuningdek, adekvat o'z-o'zini baholashni shakllantirishning pedagogik va psixologik jihatlari ham ochib beriladi.

Kalit so'zlar: o'z-o'zini baholash, psixologik xususiyatlar, maktabgacha ta'lim, pedagog xodim, kasbiy kompetensiya, motivatsiya, shaxs rivojlanishi, emotsional barqarorlik, pedagogik faoliyat

Maktabgacha ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bo'g'inlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tizimda faoliyat yuritayotgan pedagog va boshqa xodimlarning kasbiy mahorati, ruhiy holati hamda shaxsiy sifatleri ta'lim-tarbiya jarayonining sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xodimlarning o'z imkoniyatlari, qobiliyatlari va faoliyat natijalarini baholay olish darajasi ularning kasbiy muvaffaqiyati va psixologik farovonligini belgilovchi muhim omillardan biridir. Shu sababli o'z-o'zini baholash masalasi zamonaviy psixologiya va pedagogika fanlarining dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'z-o'zini baholash shaxsning o'z imkoniyatlari, fazilatleri, bilim va ko'nikmalariga nisbatan bildiradigan munosabati hamda ularni baholash jarayonidir. Psixologik nuqtai nazardan, o'z-o'zini baholash insonning o'ziga bo'lgan ishonchi, emotsional holati va ijtimoiy munosabatlarida muhim o'rin tutadi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarida ushbu sifatning shakllanishi ularning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etish, bolalar va ota-onalar bilan sog'lom muloqot o'rnatish imkonini beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarining o'z-o'zini baholashi ko'plab omillar ta'sirida shakllanadi. Jumladan, kasbiy tajriba, jamoa muhiti, rahbariyatning munosabati, mehnat natijalarining e'tirof etilishi va shaxsiy muvaffaqiyatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagog o'z mehnatining natijalarini ko'ra olsa va jamiyat tomonidan qadrlansa, uning o'ziga bo'lgan ishonchi ortadi hamda kasbiy faoliyatga bo'lgan motivatsiyasi kuchayadi. Adekvat o'z-o'zini baholash xodimning kuchli va zaif tomonlarini real baholashiga yordam beradi. Bunday xodimlar tanqidni to'g'ri qabul qila oladi, o'z ustida ishlashga intiladi va kasbiy rivojlanishga ochiq bo'ladi. Ular

murakkab vaziyatlarda oqilona qaror qabul qilish, stresslarni boshqarish hamda jamoa bilan samarali hamkorlik qilish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Natijada ta'lim-tarbiya jarayonining sifati ham oshadi. O'z-o'zini past baholash esa pedagog faoliyatida turli qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Bunday holatda xodim o'z imkoniyatlariga shubha bilan qaraydi, tashabbus ko'rsatishdan qo'rqadi va kasbiy faoliyatida passivlikka moyil bo'ladi. Bu esa bolalar bilan ishlash samaradorligining pasayishiga hamda emotsional zo'rliqlarning ortishiga sabab bo'lishi mumkin.

Haddan tashqari yuqori o'z-o'zini baholash ham salbiy oqibatlarga olib keladi. O'z imkoniyatlarini ortiqcha baholaydigan xodimlar tanqidni qabul qilishda qiyinchilikka duch keladilar, hamkasblar bilan munosabatlarda ziddiyatlar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli o'z-o'zini baholashning adekvat darajada shakllanishi shaxs va jamoa rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik treninglar, seminarlar, kasbiy rivojlanish dasturlari va reflektiv faoliyatlar orqali xodimlarda sog'lom o'z-o'zini baholashni shakllantirish mumkin. Bunday tadbirlar xodimlarning o'z imkoniyatlarini anglashiga, ichki salohiyatini ro'yobga chiqarishiga hamda kasbiy faoliyatdan qoniqish hissini oshirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda ta'lim tizimida inson omiliga alohida e'tibor qaratilayotganligi sababli pedagog xodimlarning psixologik holatini o'rganish va qo'llab-quvvatlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O'z-o'zini baholashning sog'lom shakllanishi nafaqat pedagogning shaxsiy rivojlanishiga, balki bolalarning har tomonlama kamol topishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarida o'z-o'zini baholashning shakllanishida muloqot madaniyati ham muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogning hamkasblari, tarbiyalanuvchilar va ota-onalar bilan o'rnatadigan ijobiy munosabatlari uning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Samimiy va konstruktiv muloqot xodimning o'z faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirib, kasbiy qoniqish darajasini oshiradi. Aksincha, jamoadagi ziddiyatlar va salbiy munosabatlar o'z-o'zini baholashning pasayishiga olib kelishi mumkin.

O'z-o'zini baholashning psixologik xususiyatlari xodimlarning emotsional holati bilan ham chambarchas bog'liqdir. Emotsional jihatdan barqaror bo'lgan pedagoglar o'z faoliyatidagi muvaffaqiyat va kamchiliklarni xolis baholay oladilar. Ular kasbiy qiyinchiliklarni rivojlanish imkoniyati sifatida qabul qiladilar hamda stressli vaziyatlarda o'z hissiyotlarini boshqara biladilar. Bu esa ularning kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim muassasasida innovatsion pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi ham xodimlarning o'z-o'zini baholashiga ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy metod va texnologiyalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirgan pedagoglarda o'z kasbiy salohiyatiga nisbatan ishonch kuchayadi. Ular yangi bilim va ko'nikmalarni egallash orqali o'z imkoniyatlarini kengaytirib, kasbiy o'sishga erishadilar. Bu esa o'z

navbatida adekvat o'z-o'zini baholashning rivojlanishiga yordam beradi. O'z-o'zini baholashning shakllanishida o'z-o'zini anglash va refleksiya jarayonlari alohida o'rin tutadi. Refleksiya orqali pedagog o'z faoliyatini tahlil qiladi, erishgan natijalarini baholaydi va kelgusidagi maqsadlarini belgilaydi. O'z faoliyatiga tanqidiy yondasha olish qobiliyati xodimning kasbiy mahoratini oshirish bilan birga, uning shaxs sifatida rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Adekvat o'z-o'zini baholashga ega bo'lgan pedagoglar bolalar bilan ishlashda ko'proq ijodkorlik va tashabbuskorlik namoyon etadilar. Ular ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanib, bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda faoliyat olib boradilar. Natijada tarbiyalanuvchilarning rivojlanish ko'rsatkichlari ham yuqori bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qulay psixologik muhit yaratish, xodimlarning mehnatini rag'batlantirish va ularning kasbiy yutuqlarini e'tirof etish o'z-o'zini baholashning ijobiy shakllanishiga xizmat qiladi. Bunday muhitda faoliyat yuritayotgan pedagoglar o'z kasbidan mamnun bo'lib, yuqori motivatsiya bilan ishlaydilar. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va barkamol avlodni tarbiyalashga munosib hissa qo'shadi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarida o'z-o'zini baholash nafaqat individual psixologik xususiyat, balki kasbiy muvaffaqiyat, jamoaviy hamkorlik va ta'lim sifati bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab psixologik hodisa hisoblanadi. Uni muntazam o'rganish va rivojlantirish ta'lim tizimini takomillashtirishning muhim omillaridan biridir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarida o'z-o'zini baholash shaxsning psixologik barqarorligi, kasbiy kompetensiyasi va faoliyat samaradorligini belgilovchi muhim omildir. Adekvat o'z-o'zini baholash xodimlarning o'z kuchiga ishonchini mustahkamlaydi, kasbiy rivojlanishga undaydi hamda jamoada sog'lom psixologik muhitni shakllantiradi. Shu bois ta'lim muassasalarida pedagoglarning psixologik salomatligini qo'llab-quvvatlash va ularda sog'lom o'z-o'zini baholashni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni muntazam amalga oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
2. Davletshin M.G. Psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
3. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Nemov R.S. Psixologiya. – Moskva: Vldos, 2018.
5. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psixologii. – Moskva: Piter, 2019.
6. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent, 2019.